

بررسی نقش واسطه‌گری تاب‌آوری تحصیلی بین رابطه حمایت تحصیلی با بهزیستی تحصیلی

نجمه شامخی: دانشجوی دکتری، گروه روانشناسی تربیتی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
۱۵ مریم کوروش‌نیا: استادیار، گروه روانشناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران (* نویسنده مسئول) Maryam_kouroshnia@miau.ac.ir
 مجید برزگر: استادیار، گروه روانشناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
 نادره سهرابی: استادیار، گروه روانشناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

چکیده

کلیدواژه‌ها

حمایت تحصیلی،
تاب‌آوری تحصیلی،
بهزیستی تحصیلی

زمینه و هدف: بهبودی بهزیستی تحصیلی در دانش‌آموزان از عوامل مهم افزایش عملکرد تحصیلی می‌باشد؛ بنابراین پژوهش حاضر به منظور بررسی نقش واسطه‌گری تاب‌آوری تحصیلی در رابطه‌ی بین حمایت تحصیلی با بهزیستی تحصیلی انجام شد.
روش کار: مطالعه‌ی حاضر بر روی ۵۴۰ نفر از دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه شهر شیراز در سال تحصیلی (۱۴۰۱-۱۴۰۰) انجام گرفت. اعضای نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند به این صورت بود که ابتدا از بین تمامی مدارس متوسطه به طور تصادفی چهار مدرسه دخترانه و چهار مدرسه پسرانه و در مرحله دوم از هر مدرسه دو کلاس به صورت تصادفی (تعداد ۱۶ کلاس) انتخاب شدند و مقیاس‌های حمایت تحصیلی (ساندز و پلانکت، ۲۰۰۵)، تاب‌آوری تحصیلی (کسیدی، ۲۰۱۶)، بهزیستی تحصیلی (تومینین - سویی و همکاران، ۲۰۱۲) تکمیل نمودند. پس از جمع‌آوری داده‌ها، ارزیابی مدل پیشنهادی با روش معادلات ساختاری و استفاده از برنامه ایموس، انجام گرفت.
یافته‌ها: نتایج تحلیل داده‌ها نشان که تاب‌آوری تحصیلی بین حمایت تحصیلی و بهزیستی تحصیلی نقش واسطه‌گری دارد ($\beta = 0.09, p = 0.008$).

نتیجه‌گیری: به طور کلی می‌توان بیان داشت که حمایت تحصیلی (والدین، معلمان و همسالان) دانش‌آموزان را در جهت کسب تاب‌آوری تحصیلی و انعطاف‌پذیری در مقابل مشکلات و چالش‌های تحصیلی آماده می‌سازد و پس از کسب این مولفه روان‌شناختی، دانش‌آموزان مشتاقانه نسبت به تحصیل و یادگیری عمل می‌کنند و در نهایت بهزیستی تحصیلی را تجربه می‌نمایند.

تعارض منافع: گزارش نشده است.
منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۱۴

تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۱۰/۱۲

شیوه استناد به این مقاله:

Shamekhi N, Koroshnia M, Barzegar M, Sohrabi N. Investigating the Mediating Role of Academic Resilience between the Relationship between Academic Support and Academic Well-Being. Razi J Med Sci. 2023;29(10):347-356.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با **CC BY-NC-SA 3.0** صورت گرفته است.

Original Article

Investigating the Mediating Role of Academic Resilience between the Relationship between Academic Support and Academic Well-Being

Najmeh Shamekhi: Ph.D Student ,Department of Educational Psychology, Marvdasht Branch , Islamic Azad University, Marvdasht ,Iran

Maryam Koroshnia: Assistant Professor, Department of Psychology, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran (* Corresponding Author) Maryam_koroshnia@miau.ac.ir

Majid Barzegar: Assistant Professor, Department of Psychology, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Nadereh Sohrabi: Assistant Professor, Department of Psychology, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Abstract

Background & Aims: One of the goals and tasks of the educational system is to create a foundation for the all-round development of a person and the education of healthy, efficient, and responsible people to play a role in personal and social life. Therefore, under the title of the fundamental pillar of the country's education system, students have a special role and position in achieving the goals of the education system, paying attention to this segment of society from the point of view of education and upbringing will lead to greater fertility and prosperity of the education system of the society. It will be since well-being is an important indicator for various educational outcomes, and also considering the centrality of school in the lives of teenagers, it is logical that it is important to investigate the educational well-being that shows the relationship between well-being and educational variables. To solve this problem and the damage caused by it, the academic and emotional functions were linked together, and based on this, the academic well-being structure was created to create a relationship between the emotional and academic functions, improving the relationship between the school learner and creating progressive parallel changes. It was investigated in the learner and the learning environment, in the community of students. The academic well-being of students is one of the important concepts in the research field of the education system because this concept is the key to understanding and recognizing a wide range of students' behaviors and has a significant impact on their academic success and performance. Studies have shown that people in the same conditions and environments do not have the same well-being and individual differences play an important role in this. In other words, well-being emerges from the interaction of several factors, including environment, individual, and personality. In recent years, in this field, new approaches with the influence of positive psychology emphasize the capabilities and functions, and individual characteristics of people, among which academic resilience can be mentioned. In general, resilience can be considered as adapting to the challenge and pressure and overcoming it, as well as being strengthened through the experiences of these challenges, which can increase a person's inner ability and social skills. Academic resilience refers to academic progress despite challenging conditions in the educational process. In educational environments, resilience is considered as a very high probability of success in school and other life successes despite environmental difficulties. On the other hand, one of the variables affecting academic well-being is academic support. The issue of academic support for students is multi-dimensional. The role of teachers, parents, and peers provide academic support, each of them alone and about each other, play an important role in the quality and quantity of students' academic activities. The support of teachers and peers has led to a positive perception of the school atmosphere, which is associated with a sense of security, justice, and academic well-being. Based on this, academic support for students is not only limited to the teacher's activities in the classroom but also the peer group, and each parent as a source of support can play a decisive role in academic support for students. Academic support improves students' performance because it provides expectations and values in the classroom

Keywords

Academic Support,
Academic Resilience,
Academic Well-Being

Received: 05/11/2022

Published: 02/01/2023

for students and encourages students' efforts to achieve these values and expectations. While trying, the student has enough security and does not see himself under threat from the environment, and feels valuable. These feelings and performances are not achieved only by the type of teacher's behavior, but these cases are the result of a set of elements that interact with each other. To be based on this, the current research aimed to investigate the antecedent factors affecting academic well-being and its improvement, and sought to investigate and present a model for academic well-being based on academic support and academic resilience.

Methods: The present study was conducted on 540 male and female high school students in Shiraz in the academic year (2021-2022). The sample members were selected using the multi-stage cluster sampling method. First, four girls and four boys' schools were randomly selected from among all secondary schools, and in the second stage, two classes were selected from each school. They were randomly selected (16 classes) and completed the scales of academic support (Sands and Plunkett, 2005), academic resilience (Cassidy, 2016), and academic well-being (Tominin-Sweeney et al., 2012). After collecting the data, the evaluation of the proposed model was done with the method of structural equations and using the Imus program.

Results: The results of the data analysis show that academic resilience plays a mediating role between academic support and academic well-being ($p = 0.008$, $\beta = 0.09$).

Conclusion: In general, it can be stated that academic support (parents, teachers, and peers) prepares students to acquire academic resilience and flexibility in the face of academic problems and challenges, and after acquiring this component Psychologically, students act enthusiastically toward education and learning and finally experience academic well-being. In the field of research limitations, it can be mentioned that due to the spread of the coronavirus and the increase in virtual education and teaching in all schools, caused limitations in data collection (such as sampling). In addition, considering that the tools and their completion were done by students in the virtual space, it is possible that the accuracy of the information has decreased, so the use of other methods of information collection such as interviews and observations as well as face-to-face implementation it can provide more complete information about research variables. In addition, the society and the sample of the present study consist of female and male students of Shiraz schools, so it is prudent to generalize the results to other communities such as students from other cities, students, and other community members. According to the results of this research in the field of application, the findings of this research can provide important information for educational officials. One of the findings of this research was the effect of academic support on resilience and academic well-being. Therefore, educational officials are expected to provide environments so that people can express their opinions easily and have sincere relationships with peers, parents, and teachers. This feature leads to the fact that people can create resilience and academic well-being in themselves. Considering the effect of academic resilience on academic well-being, it can be stated that in order for students to experience the well-being necessary for their studies and finally reach academic well-being, they need the educational environment to provide them with challenges to create the limit of their abilities so that they can experience academic resilience by dealing with those challenges. In the field of research proposals, it was also found that the test of other exogenous and intermediary variables in the form of the model tested in this research can expand and develop the existing knowledge about well-being. It should be noted that in the current research, individual and social characteristics have been discussed, and therefore, it is necessary to investigate other situational, cognitive, and emotional variables.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Shamekhi N, Koroshnia M, Barzegar M, Sohrabi N. Investigating the Mediating Role of Academic Resilience between the Relationship between Academic Support and Academic Well-Being. *Razi J Med Sci.* 2023;29(10):347-356.

*This work is published under [CC BY-NC-SA 3.0 licence](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/).

مقدمه

یکی از هدف‌ها و وظیفه‌های نظام آموزشی، ایجاد زمینه جهت رشد همه جانبه شخص و تربیت انسان‌های سالم، کارآمد و مسئول برای ایفای نقش در زندگی شخصی و اجتماعی می‌باشد. بدین جهت دانش‌آموزان تحت عنوان رکن بنیادین نظام آموزشی کشور، در کسب اهداف نظام آموزشی نقش و مقام ویژه‌ای دارند، توجه به این قشر از جامعه از جهت آموزشی و پرورشی، باروری و شکوفایی هرچه بیشتر نظام آموزشی و تربیتی جامعه را منجر می‌شود (۱). به صورتی که بخش مهمی از پژوهش‌های حوزه روان‌شناسی و علوم تربیتی به موضوع موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان و بهزیستی تحصیلی آن‌ها و همچنین عوامل پیشاینده آن اختصاص یافته است (۲). از آنجایی که بهزیستی، شاخص مهمی برای پیامدهای متنوع تحصیلی است و همچنین با توجه به محوریت مدرسه در زندگی نوجوانان، منطقی است که به بررسی بهزیستی تحصیلی که رابطه بهزیستی را با متغیرهای آموزشی و تحصیلی بیان می‌کند اهمیت دارد (۳). اگرچه در مورد تعریف بهزیستی تحصیلی توافق کلی وجود ندارد اما به عنوان یک ساختار چند بعدی در نظر گرفته شده است. بهزیستی تحصیلی شامل احساس امنیت و سلامتی دانش‌آموزان در محیط آموزشی است و ادراک آن‌ها از این که مدارسشان تا چه میزان مناسب هستند و باعث ایجاد نگرش مثبت به تحصیل می‌شود (۴). پیشتر اعتقاد بر این بود که هیجان‌ها، تحصیل دانش‌آموزان و دانشجویان را مختل می‌کند؛ از این رو پژوهش‌ها صرفاً بر قلمرو تحصیلی تمرکز داشتند (۵). به منظور رفع این مسئله و آسیب‌های ناشی از آن، کارکردهای تحصیلی و عاطفی، به یکدیگر پیوند داده شد و بر همین اساس، سازه بهزیستی تحصیلی با هدف ایجاد رابطه بین کارکردهای عاطفی و تحصیلی، به سازی رابطه یادگیرنده مدرسه و ایجاد تغییرات موازی پیش‌رونده در یادگیرنده و محیط یادگیری، در جامعه دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفت (۶). بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان از جمله مفهوم‌های مهم در حوزه پژوهشی نظام آموزش و پرورش است، زیرا این مفهوم کلید درک و شناخت دامنه گسترده‌ای از رفتارهای دانش‌آموزان است و بر موفقیت و عملکرد تحصیلی آنان تأثیر بسزایی دارد (۷).

بررسی‌های انجام شده نشان داده‌اند که افراد در شرایط و محیط‌های یکسان، از بهزیستی یکسانی برخوردار نبوده و تفاوت‌های فردی در این بین نقش مهمی ایفا می‌کنند. به بیان دیگر، بهزیستی از تعامل عامل‌های چندی از جمله محیطی، فردی و شخصیتی پدید می‌آید. در سال‌های اخیر، در این زمینه رویکردهای جدید با تأثیر پذیرفتن از روانشناسی مثبت‌نگر بیشتر بر توانمندی‌ها و کارکردها و خصیصه‌های فردی افراد تأکید دارند که از جمله آن‌ها تاب‌آوری تحصیلی را می‌توان نام برد (۸). به طور کلی، تاب‌آوری را می‌توان انطباق با چالش و فشار و غلبه بر آن و همچنین از طریق تجارب حاصل از این چالش‌ها تقویت شدن دانست که می‌تواند توانایی درونی شخص و مهارت‌های اجتماعی وی را افزایش دهد (۹). تاب‌آوری تحصیلی به پیشرفت تحصیلی علی‌رغم شرایط چالش برانگیز یا دشوار در فرایند آموزشی اشاره می‌کند. در محیط‌های آموزشی تاب‌آوری را به عنوان احتمال موفقیت بسیار بالا در مدرسه و سایر موفقیت‌های زندگی به رغم دشواری‌های محیطی می‌دانند (۱۰). در محیط آموزشی، دانش‌آموزان دارای تاب‌آوری به رقم موانع و مشکلات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در سطح بالایی موفق می‌شوند (۱۱).

از سوی دیگر، یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر بهزیستی تحصیلی، حمایت تحصیلی است. موضوع حمایت تحصیلی از دانش‌آموزان یک موضوع چندبعدی است. نقش معلم، والدین و همسالان از حمایت تحصیلی ترکیب‌هایی فراهم می‌نماید که هر یک به تنهایی و در ارتباط با یکدیگر، نقش مهمی در کیفیت و کمیت فعالیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند (۱۲). حمایت معلم و همسالان منجر به ادراک مثبت از جو مدرسه شده که با احساس امنیت، عدالت و بهزیستی تحصیلی همراه است (۱۳). بر این اساس، حمایت تحصیلی از دانش‌آموزان تنها محدود به فعالیت‌های معلم در کلاس نیست، بلکه گروه همسالان و هر یک از والدین نیز به عنوان منبع حمایتی می‌توانند نقش تعیین‌کننده در حمایت تحصیلی از دانش‌آموزان داشته باشند (۱۴). حمایت تحصیلی به این دلیل موجب بهبود عملکرد دانش‌آموزان می‌شود که مهیاکننده انتظارها و ارزش‌ها در کلاس برای دانش‌آموزان است و تلاش

دانش‌آموزان برای دست‌یابی به این ارزش‌ها و انتظارات را با تشویق توأم می‌کند. در واقع دانش‌آموز در عین تلاش، از امنیت کافی برخوردار بوده و خود را در معرض تهدید محیط نمی‌بیند و احساس ارزشمندی می‌کند. این احساس و عملکرد تنها به واسطه نوع رفتار معلم حاصل نمی‌شود، بلکه این موارد، دستاورد مجموعه‌ای از عناصر است که در تعامل با یکدیگر هستند افزایش کیفیت محیط‌های حامی خود پیروی سبب ارتقاء نیازهای روان‌شناختی دانش‌آموزان و بهزیستی تحصیلی آنان می‌شود (۱۵). بر این اساس، پژوهش حاضر در راستای بررسی عوامل پیشاینده مؤثر بر بهزیستی تحصیلی و بهبود آن و به دنبال بررسی و آرایه مدل برای بهزیستی تحصیلی بر اساس حمایت تحصیلی و تاب‌آوری تحصیلی بود.

روش کار

پژوهش حاضر همبستگی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری این پژوهش شامل همه دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه دوم شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودند. گروه نمونه مورد مطالعه در این پژوهش شامل ۵۶۴ دانش‌آموز بودند که به روش نمونه‌گیری تصادفی از نوع خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. دانش‌آموزان در این پژوهش طی دو مرحله انتخاب شدند. انتخاب آن‌ها به این صورت بود که ابتدا از بین تمامی مدارس متوسطه چهار مدرسه دخترانه و به طور تصادفی چهار مدرسه دخترانه و چهار مدرسه پسرانه در مرحله دوم از هر مدرسه دو کلاس به صورت تصادفی انتخاب شدند (تعداد ۱۶ کلاس). داده‌های مربوط به ۲۴ آزمودنی به دلیل مخدوش بودن، نقص داشتن و پرت بودن داده‌ها کنار گذاشته شد و تحلیل آماری روی داده‌های حاصل از ۵۴۰ نفر (۲۶۲ پسر و ۲۷۸ دختر) به عنوان نمونه نهایی انجام شد. لازم به ذکر است که برای جمع‌آوری داده‌ها از مقیاس‌های حمایت تحصیلی، تاب‌آوری تحصیلی، بهزیستی تحصیلی استفاده شد.

مقیاس حمایت تحصیلی: مقیاس حمایت تحصیلی توسط ساندز و پلانکت (Sands & Plunkett) (۲۰۰۵)

ساخته شده است که از ۲۴ گویه و ۴ خرده‌مقیاس حمایت تحصیلی از سوی هم‌سال (۶ سوال)، حمایت تحصیلی از سوی مادر (۶ سوال) و حمایت تحصیلی از سوی معلم (۶ سوال) تشکیل شده است که به منظور ارزیابی حمایت تحصیلی به کار می‌رود. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت چهار نقطه‌ای از کاملاً مخالفم ۱ تا کاملاً موافقم ۴ در نظر گرفته می‌شود. ساندز و پلانکت (Sands & Plunkett) (۲۰۰۵)، همسانی درونی خرده‌مقیاس‌های این ابزار را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در دامنه‌ی ۰/۸۹ تا ۰/۹۳ گزارش نموده‌اند. همچنین نتایج مطالعه‌ی آن‌ها حاکی از همبستگی مثبت میان نمره‌ی ابعاد مختلف مقیاس حمایت تحصیلی با عملکرد تحصیلی است. در پژوهش انجام شده در ایران در خصوص ساختار عاملی مقیاس حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت (Sands & Plunkett) (۲۰۰۵) نیز، نتایج تحلیل عامل به شیوه‌ی مولفه‌های اصلی، حاکی از روایی سازه‌ی این مقیاس بوده است. در پژوهش سامانی و جعفری (۱۳۹۰)، ضریب آلفا برای خرده‌مقیاس حمایت پدر ۰/۸۵، حمایت مادر ۰/۸۶، حمایت معلم ۰/۸۵ و حمایت همسالان ۰/۷۶ گزارش شد. پایایی این مقیاس در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ برای حمایت پدر ۰/۹۱، حمایت مادر ۰/۹۵، حمایت معلم ۰/۹۴ و حمایت همسالان ۰/۹۲ و برای کل پرسشنامه ۰/۹۳ به دست آمد.

مقیاس تاب‌آوری تحصیلی: این مقیاس در سال ۲۰۱۶ توسط کسیدی (Cassidy) جهت اندازه‌گیری میزان تاب‌آوری تحصیلی دانشجویان ساخته شد. این مقیاس دارای ۳۰ سوال و شامل سه عامل استقامت (۱۴ گویه ۳، ۴، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۴، ۲۸ و ۲۹)، تامل و کمک طلبی انطباقی (۹ گویه ۱، ۲، ۵، ۱۳، ۲۰، ۲۱، ۲۵، ۲۶ و ۲۷) و عدم عاطفه و پاسخ‌های هیجانی منفی (۷ گویه ۶، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۲۲، ۲۳ و ۳۰) است. نمره‌گذاری گویه‌ها بر اساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای از احتمال خیلی زیاد ۱ تا احتمال کم ۴ انجام می‌پذیرد. گویه‌های مثبت به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. گویه‌های ۱، ۳، ۶، ۷، ۱۲، ۱۴،

سوینی (Tuominen-Soini) و همکاران (۲۰۱۲) روایی مقیاس را مطلوب ارزیابی کردند. این محققان مقدار آلفای کرونباخ برای ابعاد چهارگانه ارزش مدرسه، فرسودگی نسبت به مدرسه، رضایت مندی تحصیلی و درآمیزی با کار مدرسه را به ترتیب ۰/۶۴، ۰/۷۷، ۰/۹۱، ۰/۹۴ محاسبه کردند. پایایی این مقیاس در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۶ به دست آمد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS و ایموس، از آمار توصیفی میانگین و انحراف استاندارد جهت توصیف ویژگی‌ها و از آمار استنباطی جهت تحلیل یافته‌ها استفاده شد.

یافته‌ها

در بخش یافته‌ها به دو یافته‌ی توصیفی و استنباطی اشاره می‌شود. در ابتدا در جدول ۱ میانگین، انحراف معیار، کمترین نمره و بیشترین نمره متغیرهای پژوهش ارائه گردیده است.

همان‌طور که در جدول ۱ بیشترین میانگین مربوط به بهزیستی تحصیلی با مقدار ۱۳۲/۹۵ و همچنین، بیشترین انحراف معیار نیز مربوط به بهزیستی تحصیلی با مقدار ۳۸/۰۲ به دست آمد. در ادامه به بررسی همبستگی بین متغیرها پرداخته می‌شود. روابط ساده و اولیه بین متغیرها با محاسبه ضریب همبستگی پیرسون مورد بررسی قرار گرفت. در جدول ۲ ماتریس همبستگی (مرتبه صفر) بین متغیرهای پژوهش نشان داده شده است. با توجه به نتایج مشاهده شده در جدول شماره ۲، روابط بسیاری از متغیرهای برون‌زاد، واسطه‌ای و درون‌زاد معنی‌دار است. همچنین دامنه ضرایب همبستگی بین کل متغیرهای مورد مطالعه از ۰/۲۳ تا ۰/۸۳ است. علاوه بر این روابط بین متغیرهای پژوهش، در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار شده‌اند. استقلال داده‌ها با آماره دوربین و واتسون بررسی و تأیید شد. در بررسی هم‌خطی چندگانه از همبستگی پیرسون بین زوج متغیرها استفاده شد. با توجه به نظر تاپاچنیک و فیدل (۲۰۰۱) که همبستگی دو متغیری ۰/۹۰ و بالاتر، هم‌خطی ایجاد می‌کند؛ این مقدار همبستگی در داده‌های پژوهش حاضر وجود نداشت. همچنین، برای بررسی دقیق‌تر

۱۵، ۱۹ و ۲۸ منفی و بقیه‌ی گویه‌ها مثبت هستند. روایی آن از طریق همبستگی با پرسشنامه‌ی خودکارآمدی تحلیل عمومی (۰/۴۹) به دست آمده است و پایایی پرسشنامه نیز از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۰ به دست آمده است که میزان قابل قبولی است. در ایران روایی و پایایی این پرسشنامه توسط رمضان‌پور و همکاران (۱۳۹۷) از طریق تحلیل عامل تأییدی بررسی و تأیید شده است. در بررسی روایی ملاکی مقیاس تاب‌آوری تحصیلی از مقیاس خودتنظیمی تحصیلی استفاده شده است که ضریب همبستگی بین نمره‌ی حاصل از مقیاس تاب‌آوری تحصیلی و نمره‌ی کل مقیاس خودتنظیمی تحصیلی برابر ۰/۷۵ است که در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ معنی‌دار بوده است. به منظور بررسی پایایی مقیاس از ضریب آلفای کرونباخ و ضریب بازآزمایی استفاده شده که برای کل مقیاس به ترتیب ۰/۹۲۵ و ۰/۸۹۰ بوده است. پایایی این مقیاس در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آمد.

پرسشنامه بهزیستی تحصیلی: تومینن - سوینی (Tuominen-Soini) و همکاران (۲۰۱۲) پرسشنامه بهزیستی تحصیلی را با الگوگیری از شاخصه‌های روان‌شناسی بهزیستی مرتبط با بافت مدرسه تهیه کردند. این پرسشنامه از نوع خودسنجی است که میزان موافقت یا عدم موافقت پاسخ‌دهنده را با ۳۱ گویه که درباره عقاید وی هستند، در طیف لیکرت مورد سؤال قرار می‌دهد. پرسشنامه مذکور شامل ابعاد ارزش مدرسه (۹ گویه، پاسخ بر اساس طیف هفت درجه‌ای از اصلاً درست نیست = ۱ تا کاملاً درست است = ۷)، فرسودگی نسبت به مدرسه (۹ گویه، پاسخ بر اساس طیف هفت درجه‌ای از کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۷)، رضایت‌مندی تحصیلی (۴ گویه، پاسخ بر اساس طیف پنج درجه‌ای از به هیچ وجه = ۱ تا خیلی زیاد = ۵) و درآمیزی با کار مدرسه (۹ گویه، پاسخ بر اساس طیف هفت درجه‌ای از هرگز = ۱ تا همیشه = ۷) است. گویه‌های مربوط به زیرمقیاس فرسودگی نسبت به مدرسه در این مقیاس به صورت معکوس نمره‌گذاری شده‌اند (سوال ۹ الی ۱۸). تومینن -

جدول ۱- میانگین، انحراف معیار و حداقل و حداکثر نمرات متغیرهای پژوهش

نقش متغیر	متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین نمره	بیشترین نمره
برون‌زاد	حمایت همسالان	۱۷/۸۲	۴/۱۴	۶	۲۴
	حمایت پدر	۲۱/۰۵	۳/۱۳	۱۲	۲۴
	حمایت مادر	۲۲/۱۹	۲/۳۳	۱۷	۲۴
	حمایت معلم	۱۸/۷۸	۴/۲۸	۶	۲۴
واسطه‌ای	تاب‌آوری تحصیلی	۸۴/۸۳	۲۲/۰۷	۴۶	۱۱۵
درون‌زاد	بهزیستی تحصیلی	۱۳۲/۹۵	۳۸/۰۲	۲۹	۱۹۵

جدول ۲- ماتریس همبستگی مرتبه صفر متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. حمایت همسالان	۱						
۲. حمایت پدر	۰/۳۶**	۱					
۳. حمایت مادر	۰/۳۱**	۰/۵۷**	۱				
۴. حمایت معلم	۰/۴۱**	۰/۴۳**	۰/۴۷**	۱			
۵. حمایت کل	۰/۷۴**	۰/۷۴**	۰/۷۱**	۰/۸۰**	۱		
۶. تاب‌آوری تحصیلی	۰/۲۳**	۰/۳۰**	۰/۲۷**	۰/۴۱**	۰/۴۱**	۱	
۷. بهزیستی تحصیلی	۰/۳۳**	۰/۴۶**	۰/۴۲**	۰/۶۱**	۰/۶۱**	۰/۵۱**	۱

۰/۰۵؛ * ۰/۰۱؛ ** ۰/۰۰۱

جدول ۳- شاخص‌های برازش مدل

مدل	X ² /df	P	CFI	NFI	IFI	RFI	TLI	AGFI	RMSEA	PCLOSE
قبل از اصلاح	۷/۰۲	۰/۰۰۰۱	۰/۹۴	۰/۹۲	۰/۹۴	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۸۶	۰/۱۰	۰/۰۰۰۱
بعد از اصلاح	۲/۷۱	۰/۰۰۰۱	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۰۵	۰/۲۲

جدول ۴- ضرایب اثرات غیرمستقیم موجود در مدل با استفاده از بوت استرپ

مسیر	اثر غیرمستقیم	P	اثر غیرمستقیم	P	اثر کل	P
حمایت تحصیلی-تاب‌آوری تحصیلی- بهزیستی تحصیلی	۰/۶۹	۰/۰۰۰۱	۰/۰۹	۰/۰۰۸	۰/۷۸	۰/۰۰۸

در مدل، برازش مدل مطلوب شد. همان‌طور که ذکر آن گذشت، پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی بهزیستی تحصیلی بر اساس حمایت تحصیلی با واسطه‌گری تاب‌آوری تحصیلی صورت گرفته است. در ادامه، به یافته مربوط به نقش واسطه‌گری تاب‌آوری تحصیلی در تاثیر حمایت تحصیلی بر بهزیستی تحصیلی پرداخته می‌شود. به منظور بررسی معناداری بررسی نقش واسطه‌گری از دستور بوت استرپ در نرم افزار AMOS استفاده شد.

جدول ۴ شامل اثرات غیرمستقیم و اثرات کلی متغیرهای پژوهش می‌شود. همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، حمایت تحصیلی هم به صورت مستقیم ($\beta = ۰/۶۹$ ، $p = ۰/۰۰۰۱$) و هم به صورت

هم‌خطی چندگانه از شاخص‌های اغماض و تورم واریانس (VIF) محاسبه شد. مقادیر شاخص اغماض کوچکتر از حد مجاز ۰/۱ و مقادیر شاخص VIF بزرگتر از حد مجاز ۱۰ نبود. لازم به ذکر است که ضریب ماردیا ۳/۷۶ محاسبه شد. پس از بررسی مفروضه‌ها و حصول اطمینان از برقراری آن‌ها، به منظور ارزیابی مدل مورد بررسی از مدل معادلات ساختاری استفاده شد.

شاخص‌های برازش مدل نهایی پژوهش به تفکیک شاخص‌ها، در جدول ۳ گزارش شده است. همان‌طور که در جدول شماره ۳ ملاحظه می‌شود، این شاخص‌ها قبل از اصلاح مدل، نشان می‌دهد که مدل در ابتدا از برازش مطلوبی برخوردار نبود. پس از انجام اصلاحات پیشنهادی

غیرمستقیم ($\beta = 0/09, p = 0/008$) از طریق تاب‌آوری تحصیلی بر بهزیستی تحصیلی تاثیر معنادار دارد. به طور کلی نتایج نشان داد که حمایت تحصیلی، تاب‌آوری تحصیلی $0/64$ واریانس بهزیستی تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند و حمایت تحصیلی $0/22$ واریانس بهزیستی تحصیلی پیش‌بینی می‌کند.

بحث

یافته‌های این پژوهش نشان داد که حمایت تحصیلی بر بهزیستی تحصیلی با واسطه‌گری تاب‌آوری تحصیلی اثر دارد. این یافته بدان معناست که دانش‌آموزان زمانی که از حمایت لازم والدین، معلمان و همسالان برخوردار باشند می‌توانند با چالش‌های تحصیلی به صورت مطلوب و موثر روبرو شوند و در نهایت با بهزیستی بیشتری نسبت به تحصیل برخوردار خواهند بود. این یافته‌ها با پژوهش‌های انگ (Ang) و همکاران (۲۰۲۱) (۱۴) و بیوایس (Beauvais) و همکاران (۲۰۱۴) (۵) همسو بود. این پژوهش‌ها نشان داد که حمایت‌های گوناگون از دانش‌آموزان در حیطه‌ی تحصیلی زمینه را برای تاب‌آوری و بهزیستی تحصیلی و متغیرهای مشابه مانند اشتیاق تحصیلی فراهم می‌آورد. لازم به ذکر است که این پژوهش‌ها به صورت مجزا گاه به روابط بین این متغیرها اشاره کرده‌اند. ولیکن وضعیت آن بدین صورت که تاب‌آوری تحصیلی نقش واسطه‌گری بین حمایت تحصیلی و بهزیستی تحصیلی داشته باشد تا کنون مطرح نشده است (۵). همان‌طور که طرح آن گذشت حمایت تحصیلی عبارت است از انتقال ارزش‌ها و انتظارات به دانش‌آموزان، ارائه راهنمایی و بازخورد جهت دست یافتن به این ارزش‌ها و انتظارات، ایجاد و تأمین محیط امن برای فعالیت در راستای ارزش‌ها و انتظارات و تأمین حمایت عاطفی برای دانش‌آموز. به طور کلی، حمایت تحصیلی شامل داشتن روابط غیرانتقادی بین والدین کودک و معلم - کودک است که در این رابطه کودک مورد انتقاد والدین و معلم خود قرار نمی‌گیرد و تحت فشار آنان نیست (۱۳). همین امر عزت نفس و باور به توانایی شخص را به وجود می‌آورد. همچنین، والدینی که فضای گرم و صمیمانه را در خانواده ایجاد

می‌کنند و نقش نظارتی بر عملکرد تحصیلی فرزندان خود دارند نیز می‌توانند نقش حمایتی برای فرزندان ایفاء کنند و مولفه‌های مثبت روان‌شناختی را در فرزندان خود ایجاد می‌کنند (۱۰). در کنار این حمایت‌ها، حمایت دوستان و همسالان از شخص که به عنوان داشتن دوستان و همراه شدن با دیگران در اوقات دشواری مطرح می‌شود و به صمیمیت در روابط اجتماعی اشاره دارد می‌تواند زمینه را برای کاهش فشار روانی فراهم آورد (۵). از این رو، حمایت تحصیلی منجر به آن می‌شود شخص زمانی که با مشکلات و چالش‌های تحصیلی روبرو می‌شود یعنی ممکن است شکست یا افت تحصیلی را تجربه کند، بداند که دوستان یا همراهانی دارد که می‌تواند از آنان کمک بگیرد، با روابط سازگار خود با معلمان می‌تواند روند آموزشی خود را بهبود بخشد و در نهایت، در محیط گرم و صمیمانه خانواده و به دور از انتقاد و تحقیر می‌تواند با تکیه بر عزت نفس و خودکارآمدی تاب‌آوری تحصیلی را تجربه کند و به عملکرد مطلوب و عادی تحصیلی خود بازگردد (۱۴). پس از آنکه عملکرد مطلوب تحصیلی شخص به روند عادی خود بازگشت شخص آماده‌ی آن می‌شود که با تلاش و پشتکار، تفکر راهبردی و باورهای صحیح و علاقه و دلبستگی در جهت انجام تکالیف و وظایف تحصیلی گام بردارد. به عبارت دیگر، درهم‌آمیزی تحصیلی، رضایت‌مندی تحصیلی، ارزش مدرسه و علاقه‌مندی شخص در تحصیل در پی حمایت‌های تحصیلی هم‌سالان، معلمان و والدین و ایجاد تاب‌آوری تحصیلی به وجود خواهد آمد (۱۰). به عبارت دیگر، زمانی که دانش‌آموزان در زندگی تحصیلی خویش با چالش‌های سخت و مشکل روبرو می‌شود اگر دارای تاب‌آوری یا به عبارتی توانایی رویارویی با مشکلات و بازگشت به مسیر اصلی زندگی خود باشد می‌تواند، در با رضایت‌مندی به تحصیل خود ادامه دهد و عملکرد صحیح و خوبی در تحصیل داشته باشد و همچنین، برای مدرسه و تحصیل ارزش ویژه‌ای قائل شود (۱۴). حمایت‌هایی که دانش‌آموزان از محیط خود که شامل حمایت همسالان، پدر، مادر و معلمان می‌شود به شخص کمک می‌کند در مقابله با مشکلات از آن‌ها استفاده

واسطه‌ای در قالب مدل مورد آزمون در این پژوهش می‌تواند دانش موجود در خصوص بهزیستی را گسترش و توسعه دهد. لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر به ویژگی‌های فردی و اجتماعی پرداخته شده است و بنابراین، لازم است که به بررسی سایر متغیرهای موقعیتی، شناختی و عاطفی پرداخته شود.

نتیجه‌گیری

به طور کلی می‌توان بیان داشت که حمایت تحصیلی (والدین، معلمان و همسالان) دانش آموزان را در جهت کسب تاب‌آوری تحصیلی و انعطاف‌پذیری در مقابل مشکلات و چالش‌های تحصیلی آماده می‌سازد و پس از کسب این مولفه روان‌شناختی، دانش‌آموزان مشتاقانه نسبت به تحصیل و یادگیری عمل می‌کنند و در نهایت بهزیستی تحصیلی را تجربه می‌نمایند.

References

1. Fenwick-Smith A, Dahlberg EE, Thompson SC. Systematic review of resilience-enhancing, universal, primary school-based mental health promotion programs. *BMC Psychol*. 2018;6(1):30.
2. Barry MM, Clarke AM, Jenkins R, Patel V. A systematic review of the effectiveness of mental health promotion interventions for young people in low and middle income countries. *BMC Public Health*. 2013;13:835.
3. O'Connor CA, Dyson J, Cowdell F, Watson R. Do universal school-based mental health promotion programmes improve the mental health and emotional wellbeing of young people? A literature review. *J Clin Nurs*. 2018;27(3-4):e412-e426.
4. Cleary M, Visentin D, West S, Lopez V, Kornhaber R. Promoting emotional intelligence and resilience in undergraduate nursing students: An integrative review. *Nurse Educ Today*. 2018;68:112-120.
5. Beauvais AM, Stewart JG, DeNisco S, Beauvais JE. Factors related to academic success among nursing students: a descriptive correlational research study. *Nurse Educ Today*. 2014;34(6):918-23.
6. Li Y, Cao F, Cao D, Liu J. Nursing students' post-traumatic growth, emotional intelligence and psychological resilience. *J Psychiatr Ment Health Nurs*. 2015;22(5):326-32.
7. Ma Q. The Role of Teacher Autonomy Support on Students' Academic Engagement and Resilience.

نماید و بتواند تاب‌آوری را تجربه کند. چرا که یکی از ویژگی‌های تاب‌آوری داشتن حمایت از سوی محیط است (۱۳).

در حوزه‌ی محدودیت‌های پژوهشی می‌توان به این اشاره کرد که با توجه به شیوع ویروس کرونا و افزایش آموزش و تدریس مجازی در تمام مدارس باعث محدودیت‌های در گردآوری داده‌ها (از قبیل نمونه‌گیری) شد. افزون بر این، با نظر به اینکه ابزارها و تکمیل آن توسط دانش‌آموزان در فضای مجازی صورت گرفته است، امکان دارد دقت اطلاعات را کاهش داده باشد، لذا استفاده از روش‌های دیگر جمع‌آوری اطلاعات همچون مصاحبه و مشاهده همچنین اجرای حضوری می‌تواند اطلاعات کامل‌تری را در خصوص متغیرهای پژوهش دست دهد. علاوه بر این، جامعه و نمونه پژوهش حاضر را دانش‌آموزان دختر و پسر مدارس شیراز تشکیل می‌دهد، بنابراین تعمیم نتایج به جوامع دیگر مانند دانش‌آموزان شهرهای دیگر، دانشجویان و سایر اعضای اجتماع احتیاط کرد.

با توجه به نتایج این پژوهش در زمینه‌ی کاربرد، یافته‌های این پژوهش قادر است اطلاعات با اهمیتی برای مسئولان آموزشی همراه دارد. یکی از یافته‌های این پژوهش، تأثیر حمایت تحصیلی بر تاب‌آوری، بهزیستی تحصیلی بود. بنابراین، از مسئولین آموزشی انتظار می‌رود، که محیط‌هایی را فراهم کنند تا افراد بتوانند به راحتی و با خیالی آسوده نظرات خود را مطرح کنند و صمیمانه با همسالان، والدین و معلمان ارتباط داشته باشند. این ویژگی منجر به آن می‌شود که افراد بتوانند تاب‌آوری و بهزیستی تحصیلی را در خود ایجاد کنند. با توجه به اثر تاب‌آوری تحصیلی بر بهزیستی تحصیلی می‌توان مطرح کرد که برای اینکه دانش‌آموزان بتوانند بهزیستی لازم را برای تحصیل تجربه کنند و در نهایت به بهزیستی تحصیلی برسند، نیازمند آن هستند که محیط آموزشی برای آنان چالش‌هایی در حد توانایی‌های آنان ایجاد کنند تا آنان بتوانند با برخورد سازگارانه با آن چالش‌ها بتوانند تاب‌آوری تحصیلی را تجربه کنند. در زمینه‌ی پیشنهادهای پژوهشی نیز مشخص شد که آزمون سایر متغیرهای برون‌زاد و

Front Psychol. 2021;12:778581.

8. Zhang M. EFL/ESL Teacher's Resilience, Academic Buoyancy, Care, and Their Impact on Students' Engagement: A Theoretical Review. *Front Psychol.* 2021;12:731859.

9. Blériot C, Chakarov S, Ginhoux F. Determinants of Resident Tissue Macrophage Identity and Function. *Immunity.* 2020;52(6):957-970.

10. Schor NF, Cudkowicz ME, Banwell B. Academic Neurology and the COVID-19 Pandemic: Resilience, Hope, and Solutions. *Neurology.* 2023;100(9):430-436.

11. Tan MZY. Resilience is a dirty word: misunderstood, and how we can truly build it. *Crit Care.* 2022;26(1):168.

12. Dahl K, Nortvedt L, Schröder J, Bjørnnes AK. Internationally educated nurses and resilience: A systematic literature review. *Int Nurs Rev.* 2022;69(3):405-415.

13. Mitchell JM, Becker-Blease KA, Soicher RN. Child Sexual Abuse, Academic Functioning and Educational Outcomes in Emerging Adulthood. *J Child Sex Abus.* 2021;30(3):278-297.

14. Ang WHD, Shorey S, Hoo MXY, Chew HSJ, Lau Y. The role of resilience in higher education: A meta-ethnographic analysis of students' experiences. *J Prof Nurs.* 2021;37(6):1092-1109.

15. Gooding PA, Harris K, Haddock G. Psychological Resilience to Suicidal Experiences in People with Non-Affective Psychosis: A Position Paper. *Int J Environ Res Public Health.* 2022;19(7):3813.